

Discurs del president Matas a l'acte institucional del Dia de les Illes Balears

"És obligat, d'entrada, felicitar efusivament el Sr. Bartomeu Català que ha rebut la més alta distinció de les Illes Balears, com a expressió del nostre homenatge per haver fet de la seva vida servei als altres. I també la felicitació sincera a les persones guardonades amb els premis que duen l'honorós nom del "fill major de la nostra raça", aquest Ramon Llull que va ser pioner a l'Europa d'aquell temps en utilitzar la llengua romanç com a llengua de ciència i com a llengua per a l'especulació filosòfica, teològica, estètica i tots els sabers de l'època, que donà carta de noblesa a les llengües emergents d'un llatí que era, fins aleshores, llengua universal de cultura.

La incommensurable figura del beat era una figura precursora del Renaixement, i la seva modernitat es manifesta en la influència que, durant segles, varen tenir el seu pensament i les seves troballes, com aquesta "combinatòria" que, avui en dia, s'aprecia com a precursora del llenguatge informàtic.

Llull va ser un personatge típic de la Mallorca emergent que tornava a les seves arrels mil·lenàries grecollatines i es reincorporava al projecte hispanocristià de la Reconquesta que tan bé i reiteradament va afirmar Jaume I en la seva Crònica. Proteic, enciclopèdic, curios i emprenedor, encarnava el nou home que il·luminava la societat mallorquina de l'època en qui l'acció i el pensament anaven conjuntament. I és interessant subratllar aquest fet perquè és un bon referent i un excel·lent punt de partida per a la reflexió sobre la societat balear actual que té els seus principis fundadors en el temps de Ramon Llull i en els 250 anys que van des de la Conquesta a la unificació de tots els regnes hispànics baix l'ègida dels Reis Catòlics.

Com érem i com som? Com era la naixent societat balear i com és la societat actual? Encara que pugui sorprendre, bastant semblant en allò que és la seva essència i el seu esperit impulsor. La llavor de tot el que avui som és en el temps del beat, en el temps del Regne Privatiu de Mallorca i en el Regne de Mallorca integrat en la unió personal de la Corona d'Aragó.

Si aparcam ahistoricismes sociològics, econòmics i polítics i ens centram en allò "essencial", la societat dels temps lul·lians i posteriors era una societat d'al·luvió, variada, bigarrada i plural, un lloc de trobada que cohesionava la lleialtat i la fidelitat al monarca -que era, llavors, el llaç polític estructural per excel·lència- i cada illa com a substrat que donava unitat al conjunt. Era una societat "complexa". Com ara, com la societat actual.

Era, en uns termes realment de progrés ja llavors, una societat lliure, amb unes Franqueses fundadores del Regne atorgades pels monarques de la Casa Mallorquina que, avui mateix, podrien constituir la declaració de drets i llibertats de qualsevol Constitució demoliberal.

Era, com totes les societats emergents, una societat permeable i molt oberta, amb possibilitat d'ascensos socials i, a causa de les necessitats de repoblació, una societat de petits propietaris que explica la importància que ha tengut la institució jurídica romana de l'alou com a sistema

d'accés a la propietat. Continuem sent una societat permeable, gens estratificada i amb la propietat estesa capil·larment per tot el cos social.

Eren, els ciutadans del Regne de Mallorca, individualistes i rabiosament independents, i no es pot entendre la nostra història sense ponderar la tensió secular que es va produir, de forma tenaç i reiterada, entre els intents catalans d'annexió i dependència política i la defensa corretjosa i dura dels balears reafirmant una singularitat i una independència que va tenir en el privilegi de Gaeta atorgat per Alfons el Magnànim el seu moment culminant, i que no va fer més que ratificar que el Regne de Mallorca només estava sotmès a les seves institucions, als seus drets i llibertats i al seu rei, sense que mai hi hagués institucions que mediatitzassin aquesta relació personal, directa, inalienable i imprescriptible entre el monarca i els balears. No fa falta advertir fins a quin punt, avui, aquí i ara, mos sona aquesta història.

També llavors, com ara, vàrem ser una llimona a esprémer fiscalment, molt especialment en el temps infaust de Pere IV d'Aragó i el deute públic que es va generar, que es va autoalimentar i que mos va amargar durant segles. Poc han canviat les coses -esperem que canviïn amb el nou Estatut-: de llavors ençà hem continuat sent una llimona a esprémer fiscalment fins a constituir la primera autonomia en solidaritat amb la resta d'Espanya.

Però tal vegada allò més significatiu i més important d'aquest paral·lelisme sigui la sòlida pervivència dels eixos medul·lars de la nostra societat que es varen establir en els nostres primers 250 anys de retorn a la Cristiandat. El Regne de Mallorca va sobreviure als intents de fagocitació, al deute ominós dels creditors catalans, a les exaccions fiscals desmesurades de Pere IV per finançar "les seves" guerres italianes, a les lluites caïnites entre forans i ciutadans, entre Canamunts i Canavalls, per una sola i única raó: per l'esperit emprenedor d'un poble que sempre va ser i va voler ser lliure, que va ser capaç de crear riquesa com acredita l'extraordinari patrimoni arquitectònic que mos ha llegat, que va practicar un admirable cosmopolitisme per tot el món conegut, que va fer del comerç una autèntica bella art, que va muntar consolsats baix el nostre pavelló per tot el Mediterrani, la Península, el nord d'Àfrica, Itàlia, França, Anglaterra, Flandes, que, fruit d'aquest cosmopolitisme i activitat comercial, va il·luminar la més extraordinària Escola de Cartògrafs de l'època.

L'actual societat -complexa, bigarrada, en permanent estat d'al·luvió immigratori, que ha sabut fer el salt d'una societat agrarioindustrial a una societat de serveis, que exporta el seu know how turístic allèn de la mar, que permet als illencs viatjar pràcticament per tot el món dormint davall un sòtil balear, que continua sent individualista, molt independent i al·lèrgica a excessius intervencionismes públics-, aquesta societat és, en el fons i en els seus principis estructurals, la mateixa societat del temps de Ramon Llull i els segles següents. Venim de lluny, i per això, arribam també lluny.

Aquesta constant vitalitat social que s'aprecia en la trajectòria històrica de la societat balear és un component immutable de la nostra biografia, potser el major i millor patrimoni que posseïm. De fet, és el nostre principal senyal d'identitat que es manté incòlume a llarg dels segles. L'autèntica "riquesa de les nacions", com advertia Adam Smith.

En l'essencial, a les forces profundes vertebradores de la ciutadania, les coses, afortunadament, han canviat molt poc. Tampoc han canviat els escenaris, que han passat de ser mediterranis a universals. Ni aquesta capacitat integradora que ha il·luminat la immigració, només que ara l'al·luvió no és de navarresos, aragonesos, castellans, catalans o occitans, sinó d'alemanys, anglesos, romanesos, sud-americans i africans. Els reptes econòmics són, en essència, els mateixos: un territori petit i una demografia modesta que assumeix amb intel·ligència i racionalitat els envits que li planteja l'economia del moment: comerciants i mercaders quan la Mediterrània era el llombrícol del món, agricultura de l'oli durant segles, artesania, indústria i comerç quan els il·lustrats de la Societat Econòmica d'Amics del País donen un tomb a la nostra estructura productiva. I prodigiosa transformació en economia de serveis quan la divisió europea del treball i la globalització ens imposen les seves implacables coordenades.

No, l'home balear ha mantingut constant el seu esperit i el seu geni de la raça a llarg dels segles, responent, en cada moment històric, al binomi repte-resposta. Allò que sí ha canviat han estat les institucions davant d'una societat que s'ha anat tornant més complexa, que ha crescut demogràficament i econòmicament i que, com la resta de les societats avançades, ha alterat les seves maneres de relació, els seus canals d'informació i la seva capacitat de mobilitat. I és, des d'aquesta reflexió sociològica i històrica, que hem de plantejar-nos quina ha de ser la política emanada de les institucions que combini un respecte i una preservació d'aquesta vitalitat social de la ciutadania amb la complexitat cada vegada major d'una societat i un temps que reclamen escenaris que, a més de solucionar els problemes emanats d'aquesta complexitat, creïn les condicions de llibertat, seguretat i eficiència sense les quals la força creadora de la societat no pot desenvolupar totes les seves potencialitats.

Estam parlant del triomf de l'individu que "s'allibera" dels controls institucionals i de les tradicionals estructures socialitzadores, ideològiques i identitàries.

En aquesta història, la societat de les Illes Balears ha fet un salt qualitatiu cap a una societat liberal, flexible, fluida, globalitzada, competitiva, sovint severament ètica i que ha recuperat l'ètica de l'esforç, del treball i de l'èxit.

Avui aquests principis es tradueixen institucionalment en la subsidiarietat, que es manifesta en la vertebració de l'edifici autonòmic a través de l'eix municipi-consells-Govern, i sociològicament, es tradueix en iniciativa privada, esperit empresarial, mercat i autonomia de l'individu.

En definitiva, la nostra història mos ensenya que la nostra societat civil ha de protagonitzar la seva posada al dia i, per això, els poders públics, per una banda, han de crear el clima propici per a la modernització i, per l'altra, crear les infraestructures -físiques i de coneixement- que la facin possible.

Però, per una altra banda, avui és també un dia històric, que fa història a les Illes Balears. El 1983 va entrar en vigor el nostre Estatut d'autonomia, i demà, 24 anys després, es publica un nou Estatut d'autonomia, l'1 de març de 2007.

I també, aprenent de la nostra història, avui només toca mirar cap al futur amb esperança. Únicament el temps jutjarà la bondat i l'oportunitat del nou text, i nosaltres, a partir d'avui, tenim l'obligació i la necessitat de vetlar-ne per la defensa i el compliment.

Avui ja no podem mirar enrere, ni qüestionar les nostres diferències en aquest procés de tramitació i aprovació. Avui, aquest nou Estatut ja és l'Estatut d'autonomia de tots els ciutadans de les Illes Balears.

És la nostra llei fonamental, on s'estableixen les nostres senyes d'identitat, els nostres valors principals, l'arquitectura institucional i les nostres regles d'organització interna.

Avui ja tenim Consell Insular de Formentera, se'ns reconeix el nostre dèficit històric, rebrem 2.500 milions d'euros i hem aconseguit un major reconeixement de la nostra insularitat.

Avui és, efectivament, un dia històric per a les Illes Balears, però també hem d'extreure una gran lliçó de tot aquest procés, que la mateixa història ha ratificat i ratificarà.

Avui és, en efecte, un dia que la història anirà refermant en el nostre record col·lectiu com el punt de partida d'un nou marc institucional de relació que el mateix pas del temps haurà de consolidar, i el temps, la història, sens dubte posarà en relleu aquest Estatut com a resultat d'un procés exemplar.

D'aquests anys de treball sobre la reforma de l'Estatut, en podem extreure una lliçó que, en la meua opinió, hauria de ser determinant a l'hora de continuar construint el nostre futur. Han estat llargs mesos de feina d'anàlisi dels experts, la impagable tasca del comitè de savis; mesos de treball polític per part dels representants de tots els partits polítics de les Illes Balears, en el si del Parlament; sessions de feina intenses amb el més ampli ventall d'entitats i organitzacions de la societat civil de la nostra comunitat... Cadascú des del seu àmbit -experts, polítics, entitats i associacions- hi ha fet les seves aportacions, decisives en uns casos, de detall en altres, però, sempre, en tots els casos, d'especial transcendència per ser capaços de fer incidència en l'acord i no en el dissentiment, en un bon acord i no en un mal plet...

És el moment de reiterar el més sincer agraïment als integrants del comitè de savis, als membres de les diferents ponències i comissions parlamentàries que han intervingut en la concreció de la reforma del nostre Estatut, i molt especialment, a tots els ciutadans agrupats en unes o altres associacions i entitats que han aportat les seves opinions sobre els aspectes essencials del text estatutari.

Les votacions que finalment han donat carta de naturalesa a l'Estatut, en el nostre Parlament i a les Corts Generals, posen en evidència el gran acord que l'ha fet possible. Podem sentir-nos,

tots, legítimament orgullosos d'haver estat capaços d'aprovar l'Estatut amb una majoria aclaparadora al Parlament de les Illes Balears, i de no haver rebut ni un sol vot en contra en el tràmit final, al Senat, la qual cosa és l'expressió ben clara que aquest és l'Estatut del consens. L'ampli suport, social i polític, al text estatutari és el seu més important valor, alhora que és la garantia d'un llarg recorregut com a instrument de construcció del nostre futur col·lectiu.

Tots plegats hem bastit un procés que hem coincidit a qualificar d'exemplar. I la lliçó que en podem extreure és la lliçó de la unitat. El procés i el resultat final de la reforma de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears posa en evidència que la nostra fortalesa col·lectiva és directament proporcional a la capacitat d'avançar junts cap a un objectiu. Quan a les Illes Balears som capaços de posar-nos tots d'acord, res no pot impedir que assolim tot allò que nos hem plantejat.

Som un poble petit i ambiciós. La història nos ha ensenyat a saber com superar els reptes, en forma d'amenaça en molts de casos, procedents de l'exterior. La reforma de l'Estatut nos ha aportat la clau per saber com fer front als reptes per venir. La unitat és la nostra fortalesa, i ser forts és la nostra garantia de futur."